

Jėzus didžiosiose nekrikščionių religijose

Jėzus Kristus, tikras Dievas ir tikras žmogus, yra krikščioniškojo tikėjimo ir gyvenimo pagrindas, paskatinęs Vakarų kultūros susiformavimą. Tačiau šalia krikščionių gyvena kitaip mąstantys ir kitaip tikintys žmonės. Norint darniai ir taikiai sugyventi šiandienos globaliame pasaulyje, be galo svarbu pažinti greta esantį kitaip mąstantį, tikintį ir gyvenantį žmogų. Straipsnyje siekiama pristatyti, kaip Jėzaus asmuo vertinamas didžiosiose nekrikščionių religijose, išryškinti panašumus ir esminius skirtumus. Tai galėtų paskatinti konstruktyvų tarpusavio dialogą.

Jesus Christ, true God and true man, is the centre of Christian faith and life who has given stimulus for the formation of the western culture. But alongside Christians, there are people with different ways of thinking and different beliefs. Seeking to live in harmony and peace in today's globalizing world it is important to know your neighbours and their different ways of thinking, believing and living. The article seeks to present the attitude of other largest religions towards the personality of Jesus with the description of similar and different points of view that might serve for more constructive and fruitful inter-religious dialogue.

Įvadas

„Jėzus Kristus yra pastovi pradžia ir nekintantis centras misijos, kurią pats Dievas skyrė žmogui.“¹ Krikščionys, mąstydami apie Jėzaus iš Nazareto asmenį, suvokia savo būties ir gyvenimo prasmę, nes

Kristus <...> „tobulai apreiškia žmogų pačiam žmogui“. Tai ir yra toji – jei taip galima išsireikšti – Atpirkimo paslapties žmogiškoji vertė. Žmogus atranda joje savo tikrąją didybę, kilnumą ir savojo žmogiškumo vertę. Atpirkimo paslapyje žmogus naujai patvirtinamas, tarsi naujai išreiškiamas – naujai sukuriamas! „Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!“ (Gal 3, 28).²

Taigi Kristuje Dievas tapo žmogumi ir atėjo į šį pasaulį, kad visai žmonijai apreikštų Dievo meilę, kiekvieną žmogų pakviestų į palaimingą ir išganingą dialogą.

Šventosios Dvasios ir apaštalų dėka Jėzaus vardas tapo žinomas visame pasaulyje, tačiau Jėzaus asmuo interpretuojamas skirtingai. Atskiros religijos skirtingai aiškina Dievą, išganymą ir pomirtinį gyvenimą. Vatikano II Susirinkimas „ragina savo vaikus, apdairiai ir su meile kalbantis ir bendradarbiaujant su kitų religijų sekėjais ir liudijant krikščioniškąjį tikėjimą bei gyvenimą, pripažinti, išsaugoti ir ugdyti juose aptinkamas dvasines ir moralines gėrybes <...>“³. Susirinkimas pripažįsta, jog ir kitose religijose bei tikėjimuose esama Tiesos spindesio⁴. Tad svarbu pastebėti ir išryškinti teologinius Tiesos spindulius, ypač kalbant apie Jėzaus asmenį. Tai galėtų paskatinti vaisingesnį tarpreliginį dialogą. Kartu, kaip pažymi Jonas Paulius II, Kristus yra tasai, kuris trokšta kiekvieno žmogaus vienybės

su savimi ir visų žmonių tarpusavio vienybės bendrystėje su juo. Tačiau tasai susivienijimas negali įvykti be rimto darbo, siekiant labiau pažinti vieniems kitus ir pašalinti kliūtis kelyje į pilnesnę vienybę.⁵

Todėl svarbu žinoti, kas tarpreliginiame dialoge vienija ir kas iš esmės skiria krikščionis ir kitų religijų išpažinėjus, kai kalbama apie Jėzaus asmenį, kuris yra mūsų tikėjimo pagrindas. Svarbu žinoti, kur galimi teologinio dialogo sąlyčio taškai ir kokių kristologinių tiesų negalima nei atsisakyti, nei keisti, nes tai sugriautų pačios krikščionybės pamatus.

Šiame straipsnyje siekiama išsiaiškinti, kaip didžiosiose nekrikščionių religijose traktuojamas Jėzaus asmuo, kad būtų žinoma, kiek toli galima eiti tarpusavio dialogo keliu, kokiais kristologiniais klausimais galimas sutarimas ir kokiais klausimais toks sutarimas yra neįmanomas.

Darbo tikslas – apžvelgti Jėzaus asmens sampratą didžiosiose nekrikščionių religijose.

Darbo objektas – nekrikščioniškųjų religijų mokymas ir įžvalgos apie Jėzaus asmenį.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti Jėzaus paveikslą nekrikščioniškųjų religijų mokymuose.
2. Išryškinti krikščioniškosioms ir nekrikščioniškosioms religijoms būdingus Jėzaus bruožus.
3. Lyginant krikščioniškąsias ir nekrikščioniškąsias religijas atskleisti požiūrio į Jėzaus asmenį esminius skirtumus.

Darbo metodai: aprašomasis, struktūrinė analizė ir sintezė.

1. Jėzaus asmuo hinduizme ir budizme

Daugelis hinduistų teologų pripažįsta Jėzaus dievybę. Jis laikomas *avataru*, t. y. dievybės įsikūnijimu, kurio tikslas – išgelbėti pasaulį. Kai kurie hinduistai mokytojai Jėzų laiko ypatingu dievybės įsikūnijimu, tyru ir dosniu pranašu, kuris kentėjo ir išpirko ne tik jo laikotarpiu gyvenusių, bet ir visų ateityje gyvensiančių žmonių kaltes⁶. Tačiau hinduistiškoji įsikūnijimo samprata kiek skiriasi nuo krikščioniškosios. Kartu Jėzus vertinamas kaip vienas iš garsiausių dvasinių vadovų, jo mokymas studijuojamas, medituojamas ir laikomas sektinu. Hinduistų teologas Swami Prabhavananda knygoje „The Sermon on the Mount According to Vedanta“ aprašo savo vaikystės patirtį, kai gruodžio 25 d. krikščionių Kalėdų dieną jo mokytojas pakvietė visus medituoti Jėzų ir jausti jo gyvą buvimą. Tai jam, kaip vaikui, padarė didžiulį įspūdį ir todėl iki šiol jaučia ypatingą artumą krikščionybei⁷. Be jau minėto autoriaus, yra daugybė kitų hinduistų dvasinių vadovų, pripažįstančių, kad Jėzus darė ir daro didžiulę dvasinę įtaką hinduizmui. Tačiau tai reiškia ne absoliutų ir „dogmatinį“ Jėzaus asmens priėmimą, bet dalijimąsi Jėzaus žmogiškąja ir religine patirtimi. Hinduistai ypač vertina Jėzaus skelbtą išganymo evangeliją ir jai pritaria. Ji suteikė gyvybingumo ir galios skleidžiamai tolerancijos, taikos ir bičiulystės dvasiai⁸.

Indijos išsivadavimo simbolis Mahatma Gandhi taip pat jautė ypatingą pagarbą Jėzui. Jis prisipažįsta, kad jam didžiulį įspūdį padarė Kalno pamokslas, kurį M. Gandhi traktuoja

kaip visos krikščioniškosios žinios esmę. Dar daugiau, M. Gandhi neįžvelgia esminio skirtumo tarp Kalno pamokslo ir *Bhagavadgytos*. Jo manymu, tai, ką Jėzus deklaratyviu būdu teigia Kalno pamoksle, *Bhagavadgyta* pagrindžia moksliskai⁹. M. Gandhi tvirtino, kad Jėzus pagal savo moralumą, nesmurtą ir žmogiškumą prilygo Budai, Mahometui, Dayanandai ar Ramakrišnai. Tai tikras kankinys, aukos įsikūnijimas, humaniškumo mokytojas ir pavyzdys, nuo kurio jo sekėjai krikščionys, deja, labai skiriasi: „Man patinka jūsų Kristus, bet man nepatinka jūsų krikščionys. Jūsų krikščionys labai skiriasi nuo jūsų Kristaus.“¹⁰ Vinobai, vienam iš M. Gandhi mokinių, Jėzus yra vienas iš didžiausių *satyagrahi* (tai žmogus, kuris giliausiai tiki tiesa, neprievarta ir visa savo esybe tai propaguoja)¹¹. Jėzus dažnai vertinamas kaip visiško savęs realizavimo (o tai yra dharmos tikslas ir siekiamybė) pavyzdys. Jis laikomas žmogiškosios pažangos simboliu. Tiesa, yra srovių, kurios Jėzų traktuoja ne kaip istorinę asmenybę, bet kaip idealą. Pasak hinduistiškosios tradicijos, istorijoje nėra nieko tikro, istorijoje negalima iki galo suvokti jokios tikrovės, todėl laikyti Jėzų istoriniu asmeniu reikėtų laikyti Dievą netobulu.

Taigi akivaizdu, kad hinduizme yra erdvių, kuriose priimamas ir Jėzaus asmuo, ir jo mokymas. Nereti Jėzaus asmens, kaip ir kitų išganingų dievybės įsikūnijimų, garbinimo praktikų atvejai. Kalbant apie Jėzaus asmenį ypač vertinama jo mokymo etika ir mistinės vienybės su Dievu patirtis.¹²

Kalbant apie Jėzų budizme reikia pažymėti, kad nuo tada, kai Buda sąmoningai atsisakė svarstyti Dievo buvimą ar nebuvimą, budistams sunkoka kalbėti apie Jėzų kaip tikrą Dievą ir tikrą žmogų taip, kaip jį išpažįsta krikščionybė. Vis dėlto akivaizdu ir tai, kad budistai, panašiai kaip ir hinduistai, žavisi Jėzaus asmeniu, prilygina jį Budai, Konfucijui ir kitiems dideliems Rytų išminčiams, ypač pabrėždami Jėzaus žmogiškumą ir moralumą.¹³

Kadangi, kaip jau minėta, Buda atsisakė svarstyti Dievo kaip asmens buvimą ar nebuvimą, budistams kiek sunkoka analizuoti krikščioniškąjį tikėjimą, kurio esmė – Jėzaus, – Dievo Sūnaus, tikro Dievo ir tikro žmogaus, – asmuo. Vis dėlto kai kurie budistai rodo didžiulį susidomėjimą Jėzaus asmeniu. Japonų tyrinėtojas Masao Abe parašė studiją apie Jėzų Kristų Laiško filipiečiams („jis apiplėšė pats save“) (Fil 2, 5–8) motyvais. Jėzaus *kenozę* jis lygina su budizmo *sunyata* (tuštuma). Kristų jis vertina ne vien tik kaip savęs atidavimo ar išsižadėjimo, bet visų pirma kaip savęs paneigimo pavyzdį. Todėl, autoriaus manymu, visiškai logiškas šis tvirtinimas: „Kiekvieną dieną, kai mes čia ir dabar mirštame kaip seni žmonės, prisikeliame kaip nauji su Kristumi.“ Jeigu Kristus yra Dievo apsišikimimas pasauliui, tai per Jėzaus *kenozę* atsiskleidžia paties Dievo prigimtis. Autorius net pabrėžia krikščionių teologams, kad Kristaus *kenozė* neįmanoma be Dievo *kenozės*¹⁴. Kenotinis Dievas, jo įsitikinimu, nėra beasmenis Dievas. Priešingai, yra asmuo giliausia prasme, nes Dievas yra savęs ištuštinimas, taip jis realizuoja savo besąlygišką meilę, kuri be jokių išlygų išgelbsti visus ir viską, net neteisiuosius ir nusidėjėlius. Visiškai kenotiniame Dieve asmeniškumas ir beasmeniškumas tampa identiški¹⁵. Visgi autorius yra budistas, tad teigia, kad ne vien tik Kristus, bet ir visas pasaulis liudija Dievo *kenozę*, nes budizme Dievas tapatinamas su visu tuo, kas egzistuoja: ar tai būtų atskiri dalykai, ar jų visuma. Todėl Kristaus įsikūnijimas nelaikytinas unikaliu ir vieninteliu, kaip tikima krikščionybėje¹⁶.

Kiti budistai Jėzų traktuoja kaip išlaisvintoją, nes jis moko teisingai vertinti gyvenimą, padeda išeiti iš tamsos ir ignorancijos. Jėzus neprimeta išlaisvinimo, bet siūlo jį ragindamas tikėti juo. Dvasiniam budizmo vadovui Dalai Lamai didžiausią įspūdį daro Jėzaus jautrumas, atjauta ir gailėstingumas. Dalai Lamos manymu, krikščionių evangelija yra labai svarbi kaip mokymas, skatinantis artimo meilę, gerumą ir atleidimą.

Suprantama, kad budistai stengiasi svarstyti ir interpretuoti Jėzaus asmenį savo filosofinės minties kontekste. Juos žavi Jėzaus mokymas ir jo pavyzdys. Jie norėtų Jėzų pripažinti *bodhisatva*, t. y. tuo, kuris atsižada pats savęs, paneigia pats save dėl kitų gėrio. Tačiau esminis skirtumas, lyginant su krikščioniškuoju tikėjimu, yra tai, jog budistai priima Jėzų kaip išmintingą Mokytoją, bet jokiū būdu nenori jo laikyti dieviškuoju Asmeniu¹⁷.

2. Jėzus islame

Šventojoje islamo knygoje Korane Jėzus vadinamas Isa, minimas 15-oje iš 114-os surų (skyrių), iš viso 93-ose eilutėse, statomas į vieną gretą su Moze, Abraomu bei kitais Senojo Testamento pranašais ir traktuojamas kaip vienas svarbiausių islamo pranašų. Teigiama, kad jis nusileidžia tik Mahometui¹⁸, kuris laikomas absoliučiai paskutiniu Dievo pranašu. Jėzus islame gerbiamas visų pirma kaip ištikimas Dievo tarnas ir nuolankus Jo valios vykdytojas. Ką tik gimęs Jėzus taip apie save liudija: „Iš tikrųjų aš esu Alacho tarnas. Jis man davė Raštą ir padarė mane pranašu“ (19, 30).

Islamas gerbia Jėzų kaip tą, kuris žmonėms skelbė Alacho žodį. Dar daugiau, Korane yra keletas vietų, kur pats Jėzus vadinamas Dievo Žodžiu: „Mesijas Jėzus, Marijos sūnus, yra ne kas kita kaip Alacho žinianešys, Jo Žodis, kurį įdėjo į Mariją, iš Jo kylanti dvasia“ (4, 171). Tai liudijama ir Sunoje – Mahometo gyvenimo aprašyme: „Jėzų Alachas pagimdė savo žodžiu“ (12, 27)¹⁹.

Taigi akivaizdu, kad Jėzus laikomas Dievo siųstuoju ir net Mesiju. Pagrindinė jo misija buvo skelbti Alacho žodį – evangeliją (*indžyl*), kuri žmonėms turėjo būti kelrodis ir šviesa (5, 46). Tačiau Jėzaus sekėjai jo evangelinę žinią iškraipę, tad Dievui teko siųsti naują pranašą Mahometą, kad ištaisytų klaidas bei iškraipymus ir žmonėms perduotų tikrą, autentišką, teisingą ir galutinį Dievo žodį. Korane pats Jėzus pranašauja paskutinio ir didesnio pranašo už save atėjimą: „Jėzus, Marijos sūnus, tarė: Izraelio tauta, aš esu Alacho jums siųstas pasiuntinys, patvirtinantis tai, kas numatyta Toroje, ir skelbiantis po manęs ateisiant būsimą pasiuntinį Mahometą“ (61, 6). Todėl musulmonams tik tai, ko moko Koranas, yra absoliuti ir nekvestionuojama tiesa, o Jėzaus evangelijos dabartinėmis redakcijomis, kurios yra krikščionių iškreiptos, tikėti draudžiama²⁰.

Kalbant apie Jėzaus asmenį Korane, visų pirma reikia nurodyti panašumus su krikščioniškuoju mokymu. Koranas pripažįsta stebuklingą Jėzaus prasidėjimą be vyro intervencijos. Apreiškimo Marijai scena Korane yra beveik tapati Biblijos pasakojimui: angelas praneša Marijai, kad ji Alacho išrinkta būti Jo pranašo motina. Tai išgirdusi Marija nustemba, kaip tai galės nutikti, jei ji nepažįstanti vyro ir nėra amoralaus elgesio mergina. Angelas, kaip ir Biblijoje, ją nuramina sakydamas, kad tai padarys Alachas savo visagalybe (19, 16–35). Taip Jėzus sugretinamas su Adomu. Ir Jėzus, ir Adomas gimė nenatūraliu būdu. Adomas neturėjo biologinių tėvų ir Jėzus neturi biologinio tėvo. Kitaip

tariant, tiek Adomo, tiek Jėzaus gimdytojas Tėvas yra vienas – Dievas, kuris stebuklingu būdu juos sukūrė (3, 59). Tačiau Korane liudijamas ne tik stebuklingas Jėzaus pradėjimas ir gimimas, bet ir daugybė jo daromų stebuklų. Taigi Korane, skirtingai nuo kitų pranašų, Jėzus pristatomas kaip didis stebukladaris: tik gimęs Jėzus jau kalbasi su motina Marija. Kiek vėliau naujagimis Jėzus Marijos morale suabejojusiems žmonėms paaiškina, kad ji yra nuolanki ir tyra Viešpaties tarnaitė, kurią Dievas apdovanojo ypatinga malone (19, 27–33), ir taip apgina savo motiną nuo žmonių teismo.

Korane, kaip ir Biblijoje, Jėzus stebuklingai gydo akluosius ir raupsuotuosius, prikelia mirusiuosius, maitina alkanus (3, 49). Tiesa, žmonių pamaitinimo stebuklas Korane vaizduojamas skirtingai nei Biblijoje. Kai apaštalai klausia Jėzaus, kaip Dievas gali juos pamaitinti, Jėzus pasitikėjimo malda kreipiasi į Alachą, ir iš dangaus nusileidžia gausiais valgiais nukrauta staltiesė (5, 112–115). Kitas, tik Korane Jėzui priskiriamas stebuklas yra atgijęs molinis paukščiukas, kai jį nulipdęs Jėzus į jį įkvėpė savo dvasią (3, 49). Verta atkreipti dėmesį, kad Koranas svarbiausio pranašo Mahometo nelaiko stebukladariu ir nepateikia nė vieno jo padaryto stebuklo²¹, o štai Jėzui priskiriama daugelis stebuklų, kurie, tiesa, laikomi Alacho malonės ir galybės ženklais.

Kaip krikščionybė, taip ir islamas teigia, jog Jėzus buvo be nuodėmės, visiškai tyras ir šventas (19, 17–19). Su juo visada buvo ir jį visur lydėjo Dievo Dvasia (2, 253).

Kalbant apie Jėzaus mirtį, krikščionių ir musulmonų versijos radikaliai skiriasi. Koranas neigia Jėzaus kančią ir mirtį ant kryžiaus, taip pat ir jo prisikėlimą; teigiama, kad tai krikščionių sufalsifikuoti pasakojimai. Iš tiesų Koranas skelbia, kad Jėzus nebuvo nužudytas, bet Alachas jį gyvą pasiėmė pas save į dangų: „Jie [žydai] sako, mes, žydai, nužudėme Jėzų Kristų, Marijos sūnų, Dievo pasiuntinį. Bet jie jo nenužudė ir nenukryžiavo, ir jiems tai tik pasirodė <...>. Išties jie jo nenužudė, bet Dievas jį pakylėjo (pasiėmė pas save)“ (4, 157–158). Nukryžiuotas buvo kažkas kitas, o Jėzus, jam užmigus, Alacho paimtas į dangų (3, 55). Islamas skelbia, kad Dievas negali apleisti savo ištikimo tarno ar tuo labiau jam leisti mirti tokia žeminančia mirtimi. Kadangi Jėzus buvo ypatingas Dievo pranašas, besąlygiškai ir paklusniai jam tarnavęs, Dievas apsaugojo jį nuo kančios, pažeminimo bei mirties, ir išaukštino atsidėkodamas už nuolankią ištikimybę. Tai liudija ir pranašas Mahometas savo Sunoje, kurioje vaizduojami ir jo mistinės kelionės į dangų regėjimai. Jėzų jis išvysta pirmajame danguje: „Mačiau pirmajame danguje Jėzų sėdintį arčiausiai Alacho, aukščiau net už Joną Krikštytoją didžioje šlovėje: jo plaukai ir barzda buvo balti kaip sniegas. Drabužiai buvo taip pat balti kaip sniegas ir galva švytėjo didžiule šlove“ (12, 27)²².

Ir Biblijoje, ir Korane pasaulio pabaiga siejama su antruoju Jėzaus atėjimu, abi religijos tai traktuoja vienodai. Damasko Umajadų, vienoje seniausių ir žymiausių mečečių pasaulyje, yra Jėzaus minaretas, per kurį, islamiškosios tradicijos liudijimu, pasaulio pabaigos išvakarėse į pasaulį ir ateisias Jėzus²³. Jo atėjimas kaip tik ir bus iškalbingiausias pasaulio pabaigos ženklas (43, 61). Prieš pasaulio pabaigą turįs ateiti Antikristas (*Ad Dadžal*), kuris klaidins tikinčiuosius, o jam nepaklūstančius musulmonus kankins. Tada Dievas siųs Jėzų, kuris, nugalėjęs Antikristą, leis žemėje įsigalėti Dievo karalystei. Taigi islamas triumfuos žemėje, o Jėzus, atlikęs savo darbą, mirs ir bus palaidotas Medinoje šalia pra-

našo Mahometo jo vardui dedikuotoje mečetėje²⁴. Tampa akivaizdu, kad Jėzus, skirtingai nei krikščionybėje, laikomas mirtingu.

Tačiau esminis krikščionių ir musulmonų požiūrio į Jėzų skirtumas yra tas, kad islamas kategoriškai neigia jo dievybę. Dievas, būdamas absoliučiai antgamtinis ir nekin-tamas, jokių būdu negali įsikūnyti. Korane pateikiami paties Jėzaus žodžiai, kuriais jis labai aiškiai paneigia ir savo dieviškąją prigimtį, ir savo lygybę su Dievu, taip pat liudija, jog Alachas yra jo Viešpats ir kviečia visus Jį vienintelį tegarbinti (3, 51). Paskuti-nio teismo dieną Alachas klaus Jėzaus, ar šis kartais nesakęs: „Priimkite mane ir mano motiną dievais šalia Dievo?“ Jėzus neva atsakys: „Kaip aš galiu tai sakyti, kas man pačiam – netiesia“ (5, 116). Tai liudija ir kitos Korano vietos: „Nebuvo Kristus, Marijos sūnus, daugiau nei pasiuntinys, ir prieš jį buvo daug pasiuntinių“ (5, 75). Ypač aiškus yra 19 suros tvirtinimas, kad greta vienintelio Dievo negali būti kitų, ir kad jis net sūnų turėti negali: „Bedieviai sako: „Gailestingasis pasiėmė sūnų.“ Paskelbėte bjauriausią tei-ginį“ (19, 88–89). „Ne, jokių būdu negalima sakyti, kad Gailestingasis turi sūnų“ (19, 92). Todėl tiek stebuklingas Jėzaus gimimas, jo šventumas, daromi stebuklai, titulai (Dievo tarnas, pasiuntinys, Mesijas) yra ne kas kita kaip per Jėzų pasireiškiantys Alacho didybės ženklai. Jis ypatingas Dievo pasiuntinys, nuolankus Alacho tarnas, idealus musulmonas, bet tik žmogus ir nieko daugiau.

3. Jėzus ir šiandienos judaizmas

Beveik du tūstančius metų pagrindinė žydų ir krikščionių konfrontacijos priežastis buvo Jėzaus asmuo. Po Antrojo pasaulinio karo situacija akivaizdžiai keičiasi. Jei iki tol juda-izmas kategoriškai atmesdavo Jėzų, tai pastaruoju metu vis daugiau dėmesio skiriama jo istoriškumui, siekiama peržiūrėti jo asmenį ir „susigrąžinti“ kaip savo tautos žmogų. Jėzaus asmuo jau ne tik istorikų (Josepho Klausnerio, Davido Flusserio, Pinchaso Lapide'o, Harvey Falko, Shalomo Ben Chorino), bet ir menininkų, poetų bei rašytojų (pavyzdžiui, Kabako ar Brodo) dėmesio centre²⁵. Kaip pažymi Géza Vermesas, šiandien žydai stengiasi atsisakyti anksčiau kalbant apie Jėzų vartoto niekinamo termino „tas žmogus“ ir atmetę krikščioniškas interpretacijas grąžinti jam tikrąjį žydiškumą²⁶. G. Vermesas sutinka, kad Jėzus galėjo būti vadinamas įvairiais titulais: pranašas, Mesijas, Viešpats, Žmogaus Sūnus, Dievo Sūnus, ir tai, jo manymu, nieko keisto, nes Jėzaus laikais šių titulų taikymas konkretiems žmonėms nebuvo jau toks retas reiškinys²⁷.

Kai kurie autoriai plėtoja mintį toliau ir, pavyzdžiui, garsusis filosofas Martinas Bube-riis pavadina Jėzų „didžiuoju broliu“, o S. Ben Chorinas – „amžinuoju broliu“, čia pat patikslindamas: „Jėzus man yra amžinasis brolis. Ir ne tik brolis kaip žmogus, bet visų pirma kaip mano *brolis žydas*. Jaučiu jo brolišką ranką, kuri mane stiprina, kad juo sek-čiau. Tai nėra Mesijo ranka, ranka su žaidžų ženklais. Tai jokių būdu nėra nei dieviškoji ranka. Tai žmogiškoji ranka, kurią išvagojo gilus skausmas ir kančia.“²⁸ S. Ben Chorinas ir kai kurie kiti autoriai Jėzų vadina mokytoju ir rabinu, laikydami jį oficialiu Įstatymo aiškintoju²⁹. Kai kurie istorinio Jėzaus tyrinėtojai teigia, jog jis buvo vedęs, nes niekas Jėzui nepriekaištavo, jog neturi žmonos³⁰.

Kai kurių žydų autorių veikaluose apie Jėzų galima rasti Jėzui priskiriamų mesianinių bruožų. Kai kurie rabinai laiko Jėzų Mesiju, kuris laikų pabaigoje Tėvo garbėje ateis teisti pasaulio. Reikia pažymėti, kad toks požiūris nėra oficiali judaizmo pozicija. Jeruzalės universiteto profesorius D. Flusseris knygoje *Jesus*³¹ tvirtina, kad nei Jėzaus istoriškumas, nei jo kančia ir mirtis nekelia žydams jokių dilemų. Pagrindinė problema – jo prisikėlimas. Kartu jis teigia, kad Jėzus galėjo būti prikeltas ir galėjo pasirodyti mokiniam. Ir čia pat kelia klausimą, koks yra esminis takoskyros taškas tarp krikščionių ir judėjų. Kitaip tariant, iki kokios ribos judėjams ir krikščionims galima eiti kartu. Vieniems atrodo, kad ši riba – Jėzaus mirtis, D. Flusseris tvirtina, kad prisikėlimas. Jo įsitikinimu, esminė takoskyra – Trejybės doktrina ir Jėzaus dieviškumo klausimas. Autorius mano, jog Jėzaus prisikėlimo klausimu su krikščionimis įmanoma sutarti, nes galima teigti, kad Dievas savo galybe prikėlė pranašą ir ištikimą tarną, būsimą Mesiją. Bet jokiū būdu negalima laikyti jo Dievu. Panašią mintį galima rasti Miriam Ben Horin meditacijoje Jėzaus kančios tema. Autorė traktuoja Evangeliją kaip susitikimo su Jėzumi erdvę ir mano, kad žydai ir krikščionys kartu gali eiti ne tik iki Didžiojo penktadienio, bet ir iki Velykų ryto, nes ir žydams visiškai tikėtina bei priimtina, kad Dievas neliko kurčias Jėzaus maldai: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?“ (Mt 27, 47), išklusė savo tarno raudą ir jį prikėlė³².

Tačiau ir šiandien judaizme netrūksta abejingumo ar net skeptiškumo Jėzaus atžvilgiu. Jacobas Neusneris knygoje „A Rabbi Talks with Jesus“³³ pateikia argumentus, kodėl žydams Jėzus ir jo mokymas šiandien yra nepriimtini. Krikščionys tiki Jėzumi ir jo skelbiama žinia, kad Dievo karalystė – tai jis. O žydų tikėjimo pagrindas yra Mozės Tora, todėl jie įvardija esminį skirtumą tarp Jėzaus mokymo ir Toros mokymo. Tyrinėtojas pabrėžia, kad Jėzus priimtinas tik tiek, kiek jo mokymas neprieštarauja Torai, bet kai Jėzaus mokymas nutolsta nuo Mozei ant Sinajaus kalno duotojo apreiškimo, kas yra Tora, tada Jėzus klysta ir Mozės mokymas tampa viršesnis. J. Neusneris skeptiškai vertina dialogo su krikščionimis galimybę: žydams Jėzus yra tikras žydas ir iškilus rabinas, bet krikščionims tai nėra esminiai tikėjimo Jėzumi aspektai. Krikščionims Jėzus svarbus dėl to, kad laikomas Dievo Sūnumi ir Mesiju, o tai žydams visiškai nepriimtina. Todėl koks nors glaudesnis šių dviejų religijų suartėjimas, atrodo, nėra tikėtinas³⁴.

Apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant didėjančios simpatijos Jėzui, judėjams jis vis dėlto nėra nei jau atėjęs Mesijas, nei Dievo Sūnus, nei žmonijos Atpirkėjas. Kartais jis yra išrinktosios tautos kančių simbolis, kaip vaizduoja Marcas Chagallas savo paveiksle. Kartais Jėzus laikomas vienu genialiausių Įstatymo mokytojų, didžiu gydytoju ar tautos kankinystės įsmeintoju. Kartais net teigiama, esą Jėzus, nors ir nebūdamas Mesiju, galėjo būti Izraelio Dievo prikeltas, kad pagonims parodytų savo galybę ir jo prikėlimas būtų tik dar vienas vis dar laukiamo, bet tikrai ateisiančio Mesijo ženklas. Šiandienos judaizme vis labiau įsitvirtina nuostata, jog Jėzaus religija ir krikščionių religija – tai du skirtingi dalykai. Pirmoji yra religija, kuria Jėzus gyveno ir kurią praktikavo. Antroji – tai religija, skelbianti, kad Jėzus buvo daugiau nei žmogus – įsikūnijęs Dievas. Todėl, pasak S. Ben Chorino, „Jėzaus tikėjimas mus jungia, tikėjimas į Jėzų mus skiria“³⁵.

Išvados

1. Darbe aptartos nekrikščioniškosios religijos kalba apie Jėzaus asmenį. Kai kurios, ypač islamas, skiria jam daug dėmesio, kitos (pavyzdžiui, budizmas, ar judaizmas praeityje) juo domisi minimaliai. Tačiau darbe aptartose didžiosiose religijose Jėzaus asmuo ir jo vaidmuo vertinamas teigiamai. Akivaizdu, kad susidomėjimas Jėzaus asmeniu ir dėmesys jam pastaruoju metu auga. Tai ypač pastebima šiandienos judaizme.

2. Darbe aptartos nekrikščioniškosios religijos Jėzų laiko iškiliu žmogumi, doros, moralės, išminties, tikro žmogiškumo pavyzdžiu. Jos pabrėžia ir pristato Jėzų kaip sektingą dvasingumo, bendrystės su Dievu ir ištikimybės Jam pavyzdį. Dar daugiau, Jėzus, kaip ir krikščionybėje, laikomas tuo, per kurį pasireiškė Dievo veikimas: tai Jėzaus daromi stebuklai, kaip liudija Koranas, ar jo prikėlimas iš mirties, ką ima pripažinti kai kurie judaizmo atstovai.

3. Nepaisant teigiamo Jėzaus asmens vertinimo nekrikščionių religijose ir kai kurių doktrininių panašumų ar net sutapimų, visgi pozicijos labai skiriasi. Darbe aptartos nekrikščioniškosios religijos kategoriškai atmeta Jėzaus dieviškumą. Joms Jėzus yra viso labo tik žmogus: pranašas, mokytojas, stebukladaris, bet nieko daugiau. Tiesa, hinduizmas laiko Jėzų dievybės įsikūnijimu, tačiau ne vieninteliu ir unikaliu, kaip tiki krikščionys, o vienu iš daugelio. Nepripažįstant Jėzui tikro ir visiško dieviškumo, jis nelaikomas nei Gelbėtoju, nei Atpirkėju. Geriausiu atveju tikėjimo ir doros mokytoju, kuris nelemia žmogaus pomirtinio gyvenimo. Kitaip tariant, Kristus nelaikomas vieninteliu ir išskirtiniu Atpirkėju, o vertinamas panašiai kaip ir kitų religijų iškilūs žmonės: Buda, Konfucijus, Mahometas ar Ramakrišna. Taigi ir tikėjimas juo nėra laikomas esmine sąlyga žmogaus pomirtiniam gyvenimui pasiekti.

NUORODOS

- ¹ Jonas Paulius II. Enciklika *Redemptor hominis*. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1999. Nr. 11.
- ² Ten pat. Nr. 10.
- ³ *Nostra aetate* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. Nr. 2.
- ⁴ Ten pat.
- ⁵ Jonas Paulius II. Enciklika *Redemptor hominis*. Nr. 11.
- ⁶ Swami Vivekananda. *Christ the Messenger*. Calcutta: Udbodhan Office. 1973. P. 33.
- ⁷ Swami Prabhavananda. *The Sermon on the Mount According to Vedanta*. Madras: Sri Ramakrishna Math. 1979. P. 13.
- ⁸ Swami Ranganathananda. *The Christ We Adore*. Calcutta: The Ramakrishna Mission Institute of Culture. 1969. P. 48.
- ⁹ Amato A. *Gesu il Signore*. Bologna: EDB. 1993. P. 10.
- ¹⁰ „I like Your Christ, I do not like Your Christians. Your Christians are so unlike your Christ“ (*Taylor D. The Jesus So Few Know // The Good News. A Magazine of Understanding. March-April 2007*).
- ¹¹ *Lanza del Vasto*. *Vinoba o il nuovo pellegrinaggio*. Milano: Jaca Book. 1980.
- ¹² Menacherry C. *An Indian Philosophical Approach to the Personality of Jesus Christ*. Roma: Urbaniana. 1987.
- ¹³ *Nguyen Van Tot P. Le Bouddha et le Christ*. Roma: Urbaniana. 1987.

- ¹⁴ *Abe M.* Kenotic God and Dynamic Sunyata // The Emptying God. A Buddhist-Jewish-Christian Conversation / ed. J. B. Cobb, Jr., C. Ives. Maryknoll: Orbis Books. 1990. P. 3–65.
- ¹⁵ Ten pat. P. 41.
- ¹⁶ Ten pat. P. 108.
- ¹⁷ *Fitzgerald M. L.* Cristo e le altre religioni // <http://www.clerus.org/clerus/dati/2000-02/17-2/Cris-toalereli.rtf.html>. Žiūrėta 2012 09 27.
- ¹⁸ *Amato.* Ten pat. P. 12.
- ¹⁹ Il Libro Della Scala di Maometto. Traduzione di Giuseppe Bonghi. Breve scelta di note tratte dall'edizione di Enrico Cerulli. Enrico Cerulli. 1949 // Biblioteca Apostolica Vaticana. Città del Vaticano MCMXLIX.
- ²⁰ *Račius E.* Jėzaus paveikslas islame // Prizmė. 1999. Nr. 2. P. 13.
- ²¹ Ten pat.
- ²² Il Libro Della Scala di Maometto. Ten pat.
- ²³ *Račius.* Ten pat. P. 13.
- ²⁴ Ten pat.
- ²⁵ *Amato.* Ten pat. P. 13.
- ²⁶ *Vermes G.* Gesu l'ebreo. Roma: Borla. 1983.
- ²⁷ Ten pat. P. 187–223.
- ²⁸ *Ben Chorin S.* Fratello Gesu. Un punto di vista ebraico sul Nazareto. Brescia: Morcelliana. 1985. P. 13.
- ²⁹ Ten pat. P. 41. Plačiau šia tema žr. *Harley F.* Jesus the Pharisee. A New Look at the Jewishness of Jesus. New York: Paulist Press. 1985.
- ³⁰ Ten pat. P. 173.
- ³¹ *Flusser D.* Jesus. Brescia: Morcelliana. 1997.
- ³² *Ben Horin M.* Verso l'Uno. Una lettura ebraica della fede. Bologna: EDB. 2005.
- ³³ *Neusner J.* Disputa immaginaria tra un rabbino e Gesu. Piemme. 1996.
- ³⁴ *Neusner J.* È Gesù che continua a dividere Ebrei e Cristiani // <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/147421?eng=y>. Žiūrėta 2012 09 27.
- ³⁵ *Ben Chorin.* Ten pat. P. 28.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Abe M.* Kenotic God and Dynamic Sunyata // The Emptying God. A Buddhist-Jewish-Christian Conversation / ed. J. B. Cobb, Jr., C. Ives. Maryknoll: Orbis Books. 1990.
2. *Amato A.* Gesu il Signore. Bologna: EDB. 1993.
3. *Ben Chorin S.* Fratello Gesu. Un punto di vista ebraico sul Nazareto. Brescia: Morcelliana. 1985.
4. *Ben Horin M.* Verso l'Uno. Una lettura ebraica della fede. Bologna: EDB. 2005.
5. *Fitzgerald M. L.* Cristo e le altre religioni // <http://www.clerus.org/clerus/dati/2000-02/17-2/Cris-toalereli.rtf.html>. Žiūrėta 2012 09 27.
6. *Flusser D.* Jesus. Brescia: Morcelliana. 1997.
7. *Haneef S.* Islamas: Dievo kelias. Lietuvos musulmonų jaunimo bendrija. Kaunas. 1995.
8. *Harley F.* Jesus the Pharisee. A New Look at the Jewishness of Jesus. New York: Paulist Press. 1985.
9. *Jonas Paulius II.* Enciklika *Redemptor hominis*. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1999.
10. Il Libro Della Scala di Maometto. Traduzione di Giuseppe Bonghi. Breve scelta di note tratte dall'edizione di Enrico Cerulli. Enrico Cerulli. 1949 // Biblioteca Apostolica Vaticana. Città del Vaticano MCMXLIX.

11. *Lanza del Vasto*. Vinoba o il nuovo pellegrinaggio. Milano: Jaca Book. 1980.
12. *Menacherry C.* An Indian Philosophical Approach to the Personality of Jesus Christ. Roma: Urbaniana. 1987.
13. *Račius E.* Jėzaus paveikslas islame // Prizmė. 1999. Nr. 2.
14. *Neusner J.* Disputa immaginaria tra un rabbino e Gesù. Piemme. 1996.
15. *Neusner J.* È Gesù che continua a dividere Ebrei e Cristiani // <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/147421?eng=y>. Žiūrėta 2012 09 27.
16. *Nguyen Van Tot P.* Le Bouddha et le Christ. Roma: Urbaniana. 1987.
17. *Nostra aetate* // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai.
18. *Swami Prabhavananda.* The Sermon on the Mount According to Vedanta. Madras: Sri Ramakrishna Math. 1979.
19. *Swami Ranganathananda.* The Christ We Adore. Calcutta: The Ramakrishna Mission Institute of Culture. 1969.
20. *Swami Vivekananda.* Christ the Messenger. Calcutta: Udbodhan Office. 1973.
21. *Taylor D.* The Jesus So Few Know // The Good News. A Magazine of Understanding. March-April 2007.
22. *Vermes G.* Gesù l'ebreo. Roma: Borla. 1983.

Gauta: 2012 09 27

Parengta spaudai: 2012 11 30

Rimas SKINKAITIS

JESUS IN LARGEST NON-CHRISTIAN RELIGIONS

S u m m a r y

By the power of the Holy Spirit and the apostles' missions, the name of Jesus became known all over the world. But there are differences in understanding, acceptance and interpretation of the personality of Jesus. Different religions have different conception of God, salvation and afterlife. So, the understanding of the personality of Jesus and his acceptance are also different. It is important to see what is common and different in the theological portrait of Jesus' person among Christians and non-Christians.

All non-Christian religions talk about Jesus. Some of them, especially Islam, pay a lot of attention to him while other, such as Buddhism or former Judaism, show minimal attention to his person. But in all largest religions, the person of Jesus bears a very positive connotation. It is evident that interest in Jesus' personality is increasing nowadays and it is especially obvious in modern Judaism.

All non-Christian religions take Jesus as a very prominent man, the model of honour, morality, wisdom and humanism. All of them emphasize and present Jesus as an example to follow for his spirituality, community with God and faithfulness, and even more. As in Christianity, Jesus is shown as the revelation of God's operation: his miracles are depicted in Koran and his resurrection is recognized by some representatives of Judaism.

In spite of positive evaluation of Jesus' person in non-Christian religions and some doctrinal similarities or even coincidences, there are essential differences because all non-Christian religions neglect the divinity of Jesus. In their view Jesus is only a man: a prophet, a teacher, a miracle worker but nothing more. Though Hinduism takes Jesus as the incarnation of deity, it does not consider him as unique and the only one, as Christians believe it, but one of many. Without recognizing Jesus' true and full divinity, he is not accepted as a saviour or redeemer. In the best case, he is considered as a teacher of faith and morality who does not determine man's afterlife. Christ is not regarded as the only and unique Saviour, but as attached to other great personalities from other religions, such as Buda, Confucius, Mahomet or Rama Krishna. Thus, belief in him is not the essential condition for reaching the afterlife.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Jėzus Kristus, asmuo, hinduizmas, islamas, judaizmas.

KEY WORDS: Jesus Christ, personality, Hinduism, Islam, Judaism.

Rimas SKINKAITIS – baigė Popiežiškąjį Grigaliaus universitetą Romoje. Teologijos mokslų daktaras. Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete docentas. Mokslinių tyrinėjimų sritys: dogmatinė teologija, krikščioniškoji antropologija. Adresas: Vytauto g. 16, 70125 Vilkaviškis. Tel. 8 611 26 543.

Rimas SKINKAITIS – graduated from Pontifical Gregorian University in Rome. Doctor in Theology, associate professor at the Faculty of Catholic Theology in Vytautas Magnus University. Fields of scientific interest: dogmatic theology, Christian anthropology. Address: Vytauto g. 16, 70125 Vilkaviškis. Tel. 8 611 26 543.